

การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมือง ต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน*

Integrated Buddhist Learning Management of Civic Duty to Promote Creative Problem-Solving Skills for High School Students

¹พระวิสาร์ ญาณวีโร (กิตติพนาไพร) และ ชรินทร์ มั่งคั่ง

¹Phra Wisan Yanveiro (Kittipanapri) and Charin Mangkhang

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹Faculty of Education, Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wisankittipanapri09@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน และ 2) เพื่อเสนอการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมือง โดยใช้เครื่องมือแบบสำรวจรายการ (ความถี่) ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงสำรวจ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา จำนวน 5 ท่าน เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถาม 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน โดยพิจารณาการจัดระดับความถี่จากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ 3) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจสี่ 4) การจัดการเรียนรู้แบบของการสอนแบบบูรณาการ 5) การจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีจัดการเรียนรู้ (4MAT) และ 6) การจัดการเรียนการสอนตามแนวพหุปัญญา 2. การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ได้แก่ 1) รูปแบบคู่มือการสอนแบบพุทธวิธีการสอนพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบตามหลักไตรสิกขา 3) รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือระดมความคิดสร้างสรรค์ 4) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ 5) รูปแบบวิธีสอนแบบอริยสัจ 4 โดยการพิจารณาจากการเก็บข้อมูลภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.68$, $S.D. = 0.79$)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการ; หน้าที่พลเมือง; ทักษะแก้ปัญหา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore integrated Buddhism on civic duty to promote creative problem-solving skills for students; and 2) to present integrated Buddhist learning management on civic duty to promote creative problem-

*Received April 24, 2021; Revised July 12, 2021; Accepted September 9, 2021

solving skills for students. The study employed a mixed-method research approach with the following steps: the 1st step involved using a checklist (frequency) to synthesize related research works on the study of integrated Buddhism on civic duty; and the 2nd step was to conduct a survey with 5 experts in social studies learning management who were chosen using purposive sampling and a 5-point Likert scale. The obtained data were analyzed by mean and standard deviation.

From the study, the following results are found: 1) Integrated Buddhism on civic duty to promote problem-solving skills for students could be put in order of high to low frequency (1) learning management based on *Tisikkhā* (the threefold learning), (2) learning management based on *Yonisomanasikāra* (correct attention), (3) learning management based on *Ariyasacca* (the four noble truths), (4) learning management based on integrated teaching, (5) instructional management based on 4MAT Learning Cycle Model, and (6) instructional management based on multiple intelligences; 2) Integrated Buddhism of learning management on civic duty to promote problem-solving skills for students includes (1) a model of an integrated Buddhism instruction manual, (2) a model based on *Tisikkhā*, (3) collaborative learning model to brainstorm creative ideas, (4) learning model to solve problem creatively, and (5) instructional model based on *Ariyasacca*. From considering the overall data, they are at a high level ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.79).

Keywords: Integrated Buddhism Learning Management; Civil Duty; Problem-Solving Skills

บทนำ

ในยุคสังคมแห่งดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการและเทคโนโลยี และความสับสนวุ่นวายไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันซึ่งพบว่าเนื้อหาหนักและยากเนื่องจากนำหลักธรรมมาใช้มากเกินไป เวลาที่ใช้สอนมีน้อย มีความซ้ำซ้อนไม่เหมาะกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น Vichanati (2019) ปัญหาด้านกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ซึ่งเป็นวิธีการสอนแบบ Passive Learning มากกว่าที่จะจัดการเรียนการสอนที่อยู่ในรูปของการปฏิบัติ Active Learning ไม่ได้สอนให้เด็กเรียนรู้ถึงคุณค่าแท้จริงของวิชาพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง การจัดการเรียนรู้สำหรับเชิงบูรณาการเพื่อมุ่งสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนของนักเรียน เช่น การแสดงให้เห็นว่ามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องได้จริง โดยสามารถเพิ่มการแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์และอื่นๆ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม National Education Act (1999) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี 2542 ซึ่งได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ในด้านการพัฒนาผู้เรียนในมาตรา 6 ซึ่งระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ในมาตรา 23 การจัดการศึกษาเน้นผู้เรียนและความรู้คู่คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการให้เหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา และในมาตรา 24 การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานระหว่างสาระการเรียนรู้ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝัง

คุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชาซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้าใจเข้าใจถึง การพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยกาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นมีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก การเรียนรู้แนวคิดของศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ โดยการนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง (The Basic Education Core Curriculum, 2008)

Phra Tepsinghavarajarn (Sophon Sopana/Yodkumpa) (2018) การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างมนุษย์เพื่อก่อให้เกิดศักยภาพ และเป็นกำลังสำคัญประเทศไทยให้มีความรู้ทักษะ ทศณคติที่ดีและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบ เพียบพร้อมไปด้วย ความมุ่งมั่นทุ่มเทพัฒนาตนเองพัฒนาสังคมและประเทศให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยนำคำสอนของพุทธศาสนามีความมุ่งหมายที่จะยกระดับจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้นให้มีปัญญารู้เห็นตามที่เป็นจริง ใช้ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นสิ่งพัฒนาทั้งกายและใจของมนุษย์ Phra Paladwanthana Yanawaro (Suwannapheng) (2019) ครูผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ที่เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน และการบริหารงานโรงเรียน ซึ่งด้วยความเมตตาเอาใจใส่ในการทำงาน กระตือรือร้นที่จะแก้ไขปัญหา มีการใช้วาจาสุภาพอ่อนโยน เป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงานไม่อิจฉา นินทา กันสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเสียสละต่องาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สะท้อนให้เห็นว่าหากโรงเรียนได้มีการส่งเสริมให้มีการนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปปรับให้ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนสอนก็จะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพทั้งด้านการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ยังมีปัญหาเนื่องจากนักเรียนบางคนไม่เข้าใจหลักธรรมและส่วนใหญ่ไม่สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ Good (1975) และ Hills (1982) การจัดการเรียนรู้ ได้แก่การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนผู้เรียนในสถาบันการศึกษาและได้ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่กระบวนการให้การศึกษแก่ผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นต้น

Mangkhang (2017) บูรณาการด้านเนื้อหา (Content Integration) ผู้สอนใช้ตัวอย่างเนื้อหาจากวัฒนธรรม และกลุ่มที่หลากหลายเพื่อแสดงถึง แนวคิด หลักการ การอ้างอิงและทฤษฎีในรายวิชาที่สอน กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process) ผู้สอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจถึงวัฒนธรรมกรอบแนวคิด Phra Veerasak Thawaso (2018) การนำหลักธรรมที่สำคัญที่นักเรียนควรเรียนรู้และนำมาใช้ในการสอนแบบบูรณาการ โดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมกับการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และการส่งเสริมหลักธรรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมโดยเฉพาะกับเด็กนักเรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก ก็จะส่งผลถึงการพัฒนาสังคมของประเทศชาติตามมานั่นเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Phra Ekarat MahaMongklo (2018) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนบูรณาการต้องมีเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ กล่าวคือเทคนิคการสอน (Teaching Techniques) เป็นกลวิธีที่ผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างไรก็ดี Wongyai (2019) บูรณาการ (Integration) เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างลงตัวและเป็นระบบช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (Concept) ในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ ตอบสนองธรรมชาติความต้องการและความสนใจของผู้เรียนสอดคล้อง Wannapaisan (2020) หลักการมโนทัศน์ที่สำคัญเป็น

พื้นฐานของรูปแบบการสอน การเรียงระดับกิจกรรมเป็นขั้นๆ อธิบายบทบาทผู้สอนและผู้เรียนหลักการแสดงโต้ตอบเป็นวิธีที่ผู้สอนควรจะต้องสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ เช่น เป็นการให้รางวัลเป็นต้น ในส่วนของสาระหน้าที่พลเมืองอย่างเป็นสาระที่สำคัญที่สุด เพราะว่าจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อเท็จจริง และข้อความคิดเห็นซึ่งจะช่วยการพัฒนาสติปัญญาให้รู้จักคิดเลือกความเป็นพลเมืองที่ดีของนักเรียนโดยตรง เช่น สาระหน้าที่พลเมืองได้กล่าวถึงสถานการณ์ปัญหาในสังคมปัจจุบัน อาทิ เช่น นักเรียนติดการพนันออนไลน์และยาเสพติดมีปัญหาด้านครอบครัว เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามอยากให้นักเรียนปัจจุบันให้รู้จัก สิทธิ-หน้าที่ ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี และการเลือกตั้งตามขอบเขตกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับ Phra Kitiphol Kittiplo (2017) กล่าวถึง ความสำคัญของการเป็นพลเมืองดี คือ ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อและสิทธิหน้าที่ เช่น สิทธิในครอบครัว สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในการเลือกอาชีพ ถิ่นที่อยู่ การเดินทาง สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพการดำเนินชีวิต เพราะว่าเป็นสภาพสังคมเกิดการจัดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยการแก้ไขปัญหามุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในรูปแบบของกระบวนการคิดวิเคราะห์ แยกแยะโดยผ่านรูปแบบของการเรียนการสอน Jongchaloemchai (2021) การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การค้นพบปัญหาและสาเหตุของปัญหากำหนดการหรือแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความสร้างสรรค์ การค้นหาวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสม การสรุปวิธีการแก้ปัญหการทำงานร่วมกันและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยซึ่งได้นำเสนอองค์ความรู้จากการศึกษา 1) ศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน 2) เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน สามารถช่วยให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และตระหนักในทั้งพฤติกรรม ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ และส่งเสริมสร้างทักษะแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เช่น ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น เป็นต้น จากการศึกษาสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เชิงบูรณาการหน้าที่พลเมือง และเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน
2. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม ผู้เชี่ยวชาญ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่กำหนดตามวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเนื้อหาหนังสือ แนวคิดทฤษฎี บทความวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมือง และการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน โดยการจัดประเภทสรุปย่อ การจัดลำดับและเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษาซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะว่า ตรงต่อประเด็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน และได้ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือครูที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปซึ่งประกอบด้วยครูที่สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนซึ่งมีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่า 1,000 คนจำนวน 5 ท่าน ตอบแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมาจากการจัดการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร หนังสือ แนวคิดทฤษฎี บทความวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม ทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน และเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสำรวจมาวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม ทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนโดยผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมือง

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสอบถามเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์เนื้อหาโดยการจัดประเภทการสรุปการสังเคราะห์ของการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม ทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน

ขั้นตอนที่ 5 นำผลจากกันวิเคราะห์มาสร้างแบบตรวจสอบเป็นรายการในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม ทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน

ขั้นตอนที่ 6 นำแบบตรวจสอบตาราง เสนอการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม ทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนโดยใช้ (ความถี่)

ขั้นตอนที่ 7 เก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มเป้าหมายโดยมีลักษณะ ศึกษาวางแผน แจ่งวัตถุประสงค์กับเป้าหมาย และตรวจสอบในความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 8 ได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน และเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม ทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน โดยใช้การจัดอันดับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 9 สรุปผลและการอภิปรายการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม ทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือ การวิจัยเชิงเอกสาร วิเคราะห์แบบตรวจสอบรายการ โดยเอาแนวคิดของ Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) (1999) การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา และได้กำหนดค่าความถี่มากกว่า 2 ($f \geq 2$) ได้มีดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมือง (ความถี่)

การจัดการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาเชิง บูรณาการหน้าที่ พลเมือง	อัญโอรินพร ราวงศ์, (2558: 148)	จำเนียร โพธาวัง, (2558: 93-94)	ศรีไพร จันทระเชียว, (2559: 21-22)	เจษฎา มุลยาพอ, (2559: 18-20)	อมร เมฆมงคล, (2560)	พระแสงสุริย์ คุณธมโม, (ทองขาว) (2561: 60-61)	พระปลัดปรีชา นนโท, (จุลเจือ) (2561: 90)	พระปลัดวรธนา ญาณวโร, (สุวรรณเพ็ง) (2562:138)	พระรุ่งโรจน์ กาวิลาวรรณ, (2562:990)	พระครูปลัดณัฐวุฒิ ขนดีพิไล, (ชินปัญชรทางกูร) (2563: 151)	ความถี่
การรับรู้											
1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	✓		✓			✓	✓			✓	5
2. การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4				✓				✓	✓		3
3. การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ	✓	✓			✓			✓			4
การคิด											
4. การจัดการเรียนรู้แบบของการสอนแบบบูรณาการ			✓			✓		✓		✓	4
5. การจัดการเรียนการสอนตามแนวพหุปัญญา	✓			✓							2
6. การจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีจัดการเรียนรู้ (4 MAT)		✓				✓			✓		3
การปฏิบัติ											
7. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม		✓		✓				✓	✓	✓	5
8. การจัดการเรียนรู้กระบวนการสร้างค่านิยม	✓					✓		✓	✓		4
9. การจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือประสานใจ	✓	✓	✓		✓						4

จากตารางที่ 1 เมื่อดำเนินการจัดหมวดหมู่ และสรุปย่อยในการสังเคราะห์ การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการต่อหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนได้ 3 องค์ประกอบใหญ่ มีดังต่อไปนี้

การรับรู้ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ความถี่ 5) 2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ (ความถี่ 4) และ 3) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจสี่ (ความถี่ 3)

การคิด ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบของการสอนแบบบูรณาการ (ความถี่ 4) 2) การจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีจัดการเรียนรู้ (4MAT) (ความถี่ 3) และ 3) การจัดการเรียนการสอนตามแนวพหุปัญญา (ความถี่ 2)

การปฏิบัติ ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (ความถี่ 5) 2) การจัดการเรียนรู้กระบวนการสร้างค่านิยม (ความถี่ 4) และ 3) การจัดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือประสานใจ (ความถี่ 4)

สรุป การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมือง ระดับความถี่มาก ไปหาระดับความถี่น้อยของแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติ ด้านการรับรู้ ด้านการคิด

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน

ตารางที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน (ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)

เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน	ระดับการใช้		
	$\bar{X}$	S. D	แปลผล
1. รูปแบบวิธีสอนแบบอริยสัจ 4	3.68	0.94	มาก
2. รูปแบบตามหลักไตรสิกขา	3.95	1.26	มาก
3. รูปแบบคู่มือการสอนแบบพุทธวิธีการสอนพระพุทธศาสนา	4.02	1.20	มาก
4. รูปแบบการจัดการเรียนรู้กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์	3.52	0.91	มาก
5. รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ	3.62	0.90	มาก
6. รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	3.28	1.02	ปานกลาง
7. รูปแบบการใช้คำถามกรณีตัวอย่าง	3.43	0.94	ปานกลาง
8. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบสอบเชิงสร้างสรรค์	3.63	1.28	มาก
9. รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	3.78	1.36	มาก
10. รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือระดมความคิดสร้างสรรค์	3.92	0.92	มาก
โดยรวม	3.68	0.79	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับมากไปหาน้อย รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมืองส่งเสริมสร้างทักษะแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ได้แก่ 1) รูปแบบคู่มือการสอนแบบพุทธวิธีการสอนพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบตามหลักไตรสิกขา 3) รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือระดมความคิดสร้างสรรค์ 4) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5) รูปแบบวิธีสอนแบบอริยสัจ 4 6) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบสอบเชิงสร้างสรรค์ 7) รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ 8) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบสอบเชิงสร้างสรรค์ 9) รูปแบบการใช้คำถามกรณีตัวอย่าง 10) รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

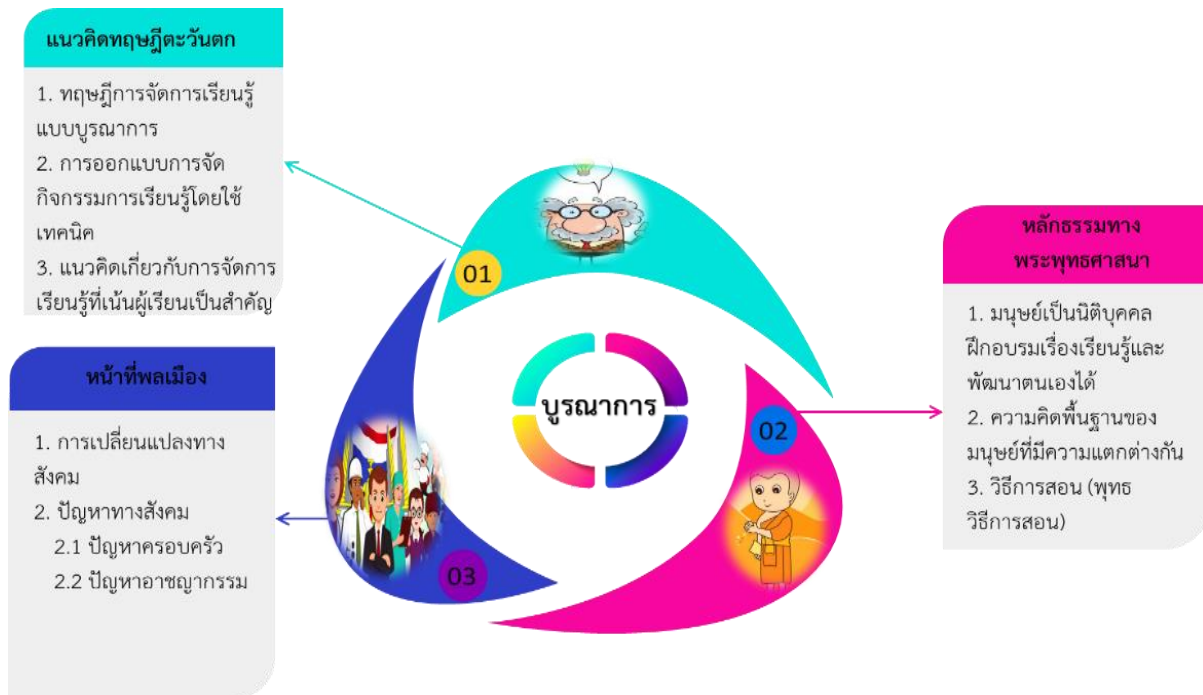
สรุป ระดับมากไปหาน้อย รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมืองส่งเสริมสร้างทักษะแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ได้แก่ รูปแบบคู่มือการสอนแบบพุทธวิธีการสอนพระพุทธศาสนา ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. 1.20) มากที่สุด และรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม น้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. 1.02) สรุปโดยภาพรวม ได้แก่ ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. 0.79) มากเป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสังเคราะห์ การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมือง และเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ได้ใช้หลักธรรมเป็นแกนในการแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนแต่อย่างที่มีปัญหาอยู่เนื่องจากนักเรียน รู้หลักธรรม เข้าใจหลักธรรม แต่ไม่สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้ จึงได้เสนอรูปแบบ

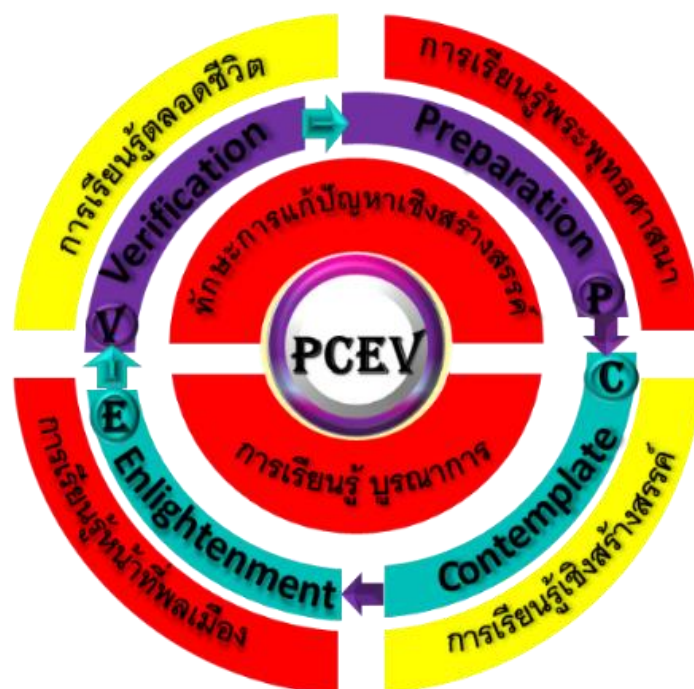
การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมืองส่งเสริมสร้างทักษะแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้ (Best Model Integrations Teaching Buddhist Methods)

แผนภูมิที่ 1 เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมือง

ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมืองเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน

แนวคิดการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (PCEV Creative Buddhist Integrates Learning Model)

ขั้นเตรียมการกำหนดปัญหา (Preparation) เป็นขั้นเตรียมข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำแนวทางที่ถูกต้องหรือข้อมูลระบุปัญหาหรือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง

ขั้นครุ่นคิดเก็บประเด็นปัญหา (Contemplate) เป็นขั้นที่อยู่ในความวุ่นวายของข้อมูลต่างๆ ทั้งใหม่และเก่าสะเปะสะปะ ปราศจากความเป็นระเบียบไม่สามารถจะหมวดความคิดนั้นจึงปล่อยความคิดไว้เฉยๆ

ขั้นของการรู้แจ้งความคิดใหม่ (Enlightenment) เป็นขั้นที่ความคิดสับสนนั้นไม่ได้ผ่านการเรียบเรียงและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างๆ เข้าด้วยกันให้มีความกระจ่างชัดมองเห็นภาพความคิดชัดเจน

ขั้นพิสูจน์ตรวจสอบความคิดใหม่ (Verification) เป็นขั้นนำความคิด 3 ขั้นมาพิสูจน์ เป็นความคิดที่เป็นจริงและถูกต้องเป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

สังเคราะห์การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้สร้างแบบวิเคราะห์แบบตรวจสอบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมืองในรูปแบบของตรวจสอบรายการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ สังเคราะห์สรุปย่อยได้ 9 ประการ ได้แก่ **การรับรู้** ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ 2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 และ 3) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา **การคิด** ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบของการสอนแบบบูรณาการ 2) การจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีการการเรียนรู้ (4MAT) และ 3) การจัดการเรียนการสอนตามแนวพหุปัญญา **การปฏิบัติ** ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 2) การจัดการเรียนรู้กระบวนการสร้างค่านิยม และ 3) การจัดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ ประสานใจ จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสามารถพัฒนาให้นักเรียนคิดแบบอภิปัญญาได้ โดยการคิดแบบอภิปัญญามี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้ การวางแผน และการประเมินตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้อง Phuaphan (2014) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาต่อการพัฒนาการคิดแบบอภิปัญญา เรื่อง ระบบนิเวศและมนุษย์กับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนสามารถพัฒนาการคิดแบบ อภิปัญญาได้ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการคิดแบบอภิปัญญารวมทั้ง 3 องค์ประกอบในระดับค่อนข้างสูงเรื่อง ระบบนิเวศ (70.35%) และเรื่องมนุษย์กับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (73.20%) หากแยกพิจารณาแต่ละองค์ประกอบย่อยของการคิดแบบอภิปัญญา ได้แก่ การตระหนักรู้ การวางแผน และการประเมินตนเอง พบว่า เรื่อง ระบบนิเวศ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเกินร้อยละ 70 ในด้านการตระหนักรู้ (74.13%) และการวางแผน (71.22%) ส่วนเรื่อง มนุษย์กับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเกินร้อยละ 70 ในด้านการตระหนักรู้ (84.74%) และพบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ขั้นศีล ครูควรเตรียมความพร้อม ทางด้านกายและวาจาของนักเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ขั้นสมาธิ นักเรียนรวบรวมจิตใจและความคิดให้แน่วแน่ เพื่อให้มีจิตใจที่สงบพร้อมสำหรับทำกิจกรรมต่อไป และขั้นปัญญา ครูควรจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปัญญาได้ 3 ทาง ได้แก่ สุตมยปัญญา (จากการฟัง) จินตามยปัญญา (จากการคิดพิจารณา) และภาวนามยปัญญา (จากการปฏิบัติ) เมื่อนักเรียนมีปัญญานำพาสู่การคิดแบบอภิปัญญาของตนเองได้ เป็นต้น

เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน วัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบวิเคราะห์แบบสอบถาม เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ดังนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริม

ทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ได้แก่ 1) รูปแบบคู่มือการสอนแบบพุทธวิธีการสอนพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบตามหลักไตรสิกขา 3) รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือระดมความคิดสร้างสรรค์ 4) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5) รูปแบบวิธีสอนแบบอริยสัจ 6) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบสอบเชิงสร้างสรรค์ 7) รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ 8) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบสอบเชิงสร้างสรรค์ 9) รูปแบบการใช้คำถามกรณีตัวอย่าง 10) รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน พบว่า รูปแบบคู่มือการสอนแบบพุทธวิธีการสอนพระพุทธศาสนาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Rongroj Kawilawan (2019) เรื่อง การพัฒนาคู่มือการสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้ พุทธวิธีการสอนในการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า การเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ เพราะการสร้างหน่วยการจัดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต เน้นกระบวนการทดลองและการพัฒนาที่ได้มีการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการหาค่าประสิทธิภาพ และการใช้นิทานชาดกประกอบการเรียนรู้ในคู่มือการเรียนรู้ทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลและหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตและสังคมได้ ด้วยการประยุกต์หลักธรรมนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง ครอบครัว ผู้อื่นและสังคม ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่าทางรอดของพระพุทธศาสนา คือ พุทธวิธีการสอนหลักพุทธธรรม และมีความสอดคล้องกับ Wirat Thong (2020) เรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ 1) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ มีการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา มีแผนการจัดการเรียนรู้เป็นรูปธรรมและมีคู่มือในการเรียนการสอน 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีกิจกรรมที่น่าสนใจและทันสมัยบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ 4) ด้านการสอนเชิงพุทธบูรณาการด้วยไตรสิกขา เป็นต้น

สรุป

การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงพุทธบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนนั้น โดยการนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ การคิด และการปฏิบัติ ในระดับการรับรู้ได้นำเอาหลักไตรสิกขา หลักโยนิโสมนสิการ และหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการการจัดการเรียนรู้ สำหรับระดับความคิด ได้ใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแบบบูรณาการ การสอนตามแนววัฏจักรการเรียนรู้ (4MAT) และการสอนตามแนวพหุปัญญา และระดับการปฏิบัติได้นำใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้กระบวนการสร้างค่านิยม และการจัดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือประสานใจ ซึ่งจากการบูรณาการดังกล่าวข้างต้น ได้นำสู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองต่อการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน 10 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ 1) รูปแบบคู่มือการสอนแบบพุทธวิธีการสอนพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบตามหลักไตรสิกขา 3) รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือระดมความคิดสร้างสรรค์ 4) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5) รูปแบบวิธีสอนแบบอริยสัจ 4 6) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบสอบเชิงสร้างสรรค์ 7) รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ 8) รูปแบบ

การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบสอบเชิงสร้างสรรค์ 9) รูปแบบการใช้คำถามกรณีตัวอย่าง 10) รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการหน้าที่พลเมืองควรให้มีความหลากหลายมิติและมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ในด้านการแสดงความคิดเห็น โดยเน้นทักษะ กระบวนการการสังเกต การคิด วิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

1.2 ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน โดยจัดให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ให้มีความทันสมัย สามารถนำเทคนิค และสื่อวัตกรรมการในห้องเรียนมาบูรณาการในวิชาพระพุทธศาสนาได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการต่อหน้าที่พลเมืองส่งเสริมสร้างทักษะแก้ปัญหาเชิงทางสังคมหรือยุคพลเมืองดิจิทัล

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการหน้าที่พลเมือง กระบวนการคิดเชิงโครงสร้างระบบ และกิจกรรมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาใหม่ เช่นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาพระพุทธศาสนาจากทัศนแห่งอนาคต

References

- Chankhiaw, S. (2016). Learning Management on Buddhism Through Integrated Buddhist Methods. *Phikanesan Journal*, 12(1), 15-27.
- Chumpanin, K. (2020). Guideline for a Enhancing Digital Citizenship of Students in Secondary School. *Journal of Educational Administration Khon Kaen University*, 16(1), 116-127.
- Degen, Ronald Jean. (2013). Teaching Entrepreneurship Students the Practice of Innovation: A Brain-Based Guided Experince Approach. *Revista de Ciências da Administração*, 15(37), 92-104.
- Mangkhang, C. (2017). *Ideology: Social Studies Curriculum for All*. (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Mangkhang, C. (2018). *Knowledge of Curriculum and Teaching in Social Studies*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (1999). *Buddhist Morality*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Ekarat MahaMongklo. (2018). Teaching Social Studies. *Journal of Warnamdong Buddhist Principlty*, 4(1), 118-142.
- Pimpun, W. (2020). Equality: According to Democracy, Does It Exist in Buddhism. *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 7(3), 15-31.

- Phra Kitiphol Kittiplo. (2017). The Rights and Duties of Thai Citizens in Democracy. *The Journal of Sirindhornparithat*, 18(1), 63-72.
- Phra Paladwanthana Yanawaro (Suwannapheng). (2019). Learning Management on Buddhist Subject of Teachers Based on Sarniyadhamma 6 at Phrapariyaditdham General Education Schools Kalasin Province. *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 6(4), 138-152.
- Phra Rector Kitta Chantawaso (Srisai). (2016). The Development of Model for the Management in Learning and Teaching Buddhism in Secondary School of Nakhonsithammarat Province. *Journal Social Science MCU*, 5(1), 43-56.
- Phra Rongroj Kawilawan. (2019). The Development of Instructional Manuals for Social Studies by Using Buddhist Teaching in the Learning Management for Buddhist Junior High School Students. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(4), 982-984.
- Phramaha Santichai Abhisanti (Phonsrisom). (2019). A Study of Teaching and Learning Management Guidelines in Buddhist Subjects Based on the Four Noble Truths for Phrapariyattidhamma School, General Education Section, Group 3. *Journal of Periscope Education*, 6(1), 218-230.
- Phra Tepsinghavarajarn (Sophon Sopana/Yodkumpa). (2018). The Buddhist Integration for Human Resource in 21st Century. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 517-526.
- Phra Wisit Thanaviro (Kamonha). (2020). Guidelines of Media Development for Teaching and Learning of Buddhism for Secondary Schools in Wangnoi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Pañña Panithan Journal*, 5(1), 91-103.
- Tord, Alain. (2020). Sustainable Development Goals (SDGs) in Higher Education. *Global Focus: the EFMD Business Magazine*, 14(2), 82-85.
- Wannapaisan, C. (2019). *Social Studies Research Tools*. (3rd ed.). Chiang Mai: Research Management Center Chiang Mai University.
- Wongyai, W. (2019). The Development of a Model for Developing Teachers in Curriculum Transformation to Learning. *Journal of Fine Arts Studies*, 4(2), 10-24.
- Yodmongkol, S. (2017). The Learning Management Model Integrated with Holistic Approach for Critical Thinking in Social Studies in Primary Education. *Journal of Southern Technology*, 10(2), 19-25.
- Panom Jongchaloemchai. (2021). Development of Learning Management Model for Enhancing Preservice Teachers' Creative Problem-Solving Skill. *Journal of Research and Curriculum Development*, 11(1), 132-141.